

מובא במשנה שישנם דברים שתקנו חכמים מפני תיקון העולם. התקנה האחרונה היא בדיני מציאת אבידה וזה לשון המשנה (שם מח):

והמוצא מציאה לא ישבע, מפני תיקון העולם.

וכך ביאר ופסק להלכה הרמב"ם (גזלה ואבדה פי"ג ה"כ):

המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, שאם אתה אומר ישבע יניח המציאה והולך כדי שלא ישבע, אפילו מצא כיס וטען בעל המציאה ששני כיסים קשורים היו ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר הקשור עמו הרי זה לא ישבע.

כלומר, אדם שמצא מציאה והחזיר אותה לבעליו לא ישבע. משום שאם נשביע את מחזירי האבדה, לא ירצו אנשים לקחת אותה וישאירו אותה כך מפני השבועה.

הרמב"ם מבאר שיותר מזה, אפילו אם האבדה הייתה גדולה יותר, והחזיר המשיב רק חלק. גם כאן, למרות שיש מודה במקצת הטענה- הרי זה לא ישבע. ומקור שיטת הרמב"ם הנה שיטת חכמים בסוגיא שלנו, וכך מובא בגמרא (שם נא):

אמר ר' יצחק: שני כיסין קשורין מצאת לי, והלה אומר לא מצאתי אלא אחד – נשבע. שני שוורים קשורין מצאת לי, והלה אומר לא היה אלא אחד - אינו נשבע. מ"ט? שוורין מנתחי מהדדי, כיסין לא מנתחי מהדדי. שני שוורים קשורין מצאת, והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן - הרי זה נשבע. **ור' יצחק לית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם? הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב.**

נחלקו חכמים ור' יצחק (בשיטת ראב"י), האם במקרה שמוצא האבדה מחזיר רק חלק ממנה, האם צריך להישבע למאבד על השאר?

כמו שראינו חכמים במשנה סוברים שמפני תיקון העולם לא ישבע המוצא, אך רבי יצחק סובר שבמקרה והאבדה כגון שני כיסי מעות קשורים זה בזה, והחזיר המוצא כיס אחד, חייב המוצא להישבע למאבד.

ולכאורה יש לשאול, מדוע הוא צריך להישבע? המוצא עושה חסד עם המאבד, שהרי היה יכול להניח את האבדה!

התשובה הפשוטה היא שיש מצווה נוקבת להשבת אבדה, אומרת התורה "לא תוכל להתעלם" "השב תשיבם לאחריך". ע"כ סובר רבי יצחק שיש כאן חובה על האדם להשיב את האבדה, עתה יש לדון בהגדרת האבדה, לפני תקנת חכמים ואחריה.

לפני תקנת חכמים היחס לאבדה הייתה כדיני **טוען ונטען**, כך סובר רבי יצחק גם לאחר התקנה. אמנם לאחר התקנה יש התייחסות לאבדה כדון של **גמילות חסדים**, כך עולה משיטת חכמים.

באבדה יש שני צדדים: א. מצד אחד היא אבודה ברשות אחרת ב. אך מצד שני עדיין היא שייכת לבעלים. כלומר, יש לה קשר עצמי עם הבעלים, אך רשותה היא רשות הרבים. בחינה אחת היא נמצאת בבעלות, ע"כ יש כאן עניין של טוען ונטען כאמור. אך מאידך בגלל שאין היא ברשות הבעלים ואין הוא יכו להשתמש בה, היא כביכול בכל העולם חוץ מאצל בעליה. הרב קוק באגרות דן בנושא סוגיית האבדה בצורה דומה, וזה לשונו (אגרת פ"ט):

והנה ההכרעה בין שיתוף הקנין, המעביר קו על כח הצדק של "שלי שלי ושלך שלך", ובין הגבלת זכויות כל יחיד ויחיד, זה אחד מהדברים הקשים שבעמקי המשפט. והנה על **הדבר הנאבד** באמת הכריעה תורה, שאחר היאוש כבר כח השיתוף גובר בו על כח היחוד, והשיקול האלקי השווה בזה את כף המאזנים לצד הקומונא, שגם בה נמצא גרעין טוב, ובלא יאוש נתן מקום להכריע על ידו את יתרון השימוש לטוב ולצדק בכח הרכוש.

כלומר, בקנייני האדם יש שתי בחינות שמתבטאות היטב באבדה: א. כוח הייחוד. ב. כוח השיתוף. מצד הבעלות העצמית לקניין יש כוח של ייחוד, שהרי זה שלי. אך מצד הרשות שבה האבדה נמצאת חל כוח השיתוף- רשות הרבים.

נראה לענ"ד שחכמים תקנו מכוח השיתוף "מפני תיקון העולם", כדי שיחזירו בנ"א אבדות זה לזה, ע"כ יש כאן חסד גמור. אך רבי יצחק מדגיש דווקא את כוח הייחוד שיש באבדה, ובחינת השבת אבידה מצטרפת להלכות טוען ונטען ע"כ מודה במקצת ישבע.